

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ชีวิตทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในท้องถิ่น : กรณีศึกษาพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลวังโดนด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ผู้ศึกษาได้สำรวจองค์ความรู้ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แนวคิดว่าด้วยชีวิตทางเศรษฐกิจของบุคคล
2. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
3. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
  - 3.1 ความหมายของผู้สูงอายุ
  - 3.2 ความสำคัญของผู้สูงอายุ
  - 3.3 บทบาทของผู้สูงอายุ
  - 3.4 ปรัชญาผู้สูงอายุไทย
  - 3.5 แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564)
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม
  - 4.1 ความหมายของสวัสดิการสังคม
  - 4.2 ความสำคัญของงานสวัสดิการชุมชน
  - 4.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม
  - 4.4 การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดว่าด้วยชีวิตทางเศรษฐกิจของบุคคล

แนวคิดว่าด้วยชีวิตทางเศรษฐกิจของบุคคล หมายถึงรายได้และรายจ่ายของบุคคลเราพบว่า มีผู้ให้ความหมายที่เกี่ยวข้องกับรายได้ วิถีชีวิตที่ต้องผูกพันอยู่กับรายได้รายจ่ายไว้ดังนี้

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (ออนไลน์. 2531) ได้กล่าวไว้ว่ารายได้ของครัวเรือนทั้งหมด ได้แก่ ค่าแรงและเงินเดือน เงินรางวัลบริการ เงินโบนัส เป็นต้น ค่าไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจ การเกษตรและธุรกิจอื่น รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าลิขสิทธิ์ ดอกเบี้ยและเงินปันผล เงินได้รับเป็นการช่วยเหลือ บำเหน็จ บำนาญ เงินทุนการศึกษา รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าแรงเงินเดือน ค่าของสินค้า หรืออาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง (รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของและอยู่เอง) หรือได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ

บรรยง หอมศรีวรานนท์ (2543 : 6) ให้ความหมายของรายได้เชิงทั่วไป หมายถึงยอดรวมจำนวนเงินรายได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ค่าจ้าง เงินเดือน ค่าล่วงเวลา ค่านายหน้า โบนัส กำไร จากการประกอบธุรกิจส่วนตัว เงินปันผล ดอกเบี้ย เงินบำเหน็จบำนาญ ค่าเช่าที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง เงินอุดหนุนต่าง ๆ และรายได้จากแหล่งอื่น ๆ ไม่ว่ารายได้นั้นจะเกิดขึ้นเป็นปกติการประกอบอาชีพหรือไม่ปกติ เช่น รายได้จากการพนันจากโชคกลาง ฯลฯ นั่นคือรายได้เชิงทั่วไป หมายถึงรายได้เป็นตัวเงินที่ได้รับ (Money Income) ที่สามารถประเมินมูลค่าออกมาได้เป็นหน่วยเงินตรา การได้รับรายได้อยู่ในรูปแบบของธนบัตร เหรียญกษาปณ์หรือเช็ค

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2533 : 34 ; อ้างถึงใน บรรยง หอมศรีวรานนท์. 2543 : 7) ได้สรุปรายได้ของบุคคลว่าหมายถึง รายได้จากค่าจ้างปกติ ค่าทำงานล่วงเวลา สวัสดิการที่เป็นเงิน อาทิ ค่ารถ ค่าอาหารและค่าครองชีพและรายได้พิเศษนอกเหนือจากการทำงานประจำ อาทิ การขายของ การขายประกันชีวิต เป็นต้น

กล่าวสรุปได้ว่า รายได้ หมายถึงผลตอบแทนจากการทำงานที่ได้รับจากอัตราค่าจ้างแรงงานรายวัน เงินเดือนประจำ รายเดือนพร้อมค่าครองชีพ รวมทั้งรายได้เสริมหรือรายได้พิเศษ

ส่วนแนวคิดเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับด้านรายจ่าย มีผู้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

สำนักงานสถิติและสังคมแห่งชาติ (2531 : 3) ได้ให้ความหมายไว้ว่ารายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือน ได้แก่

1. จำนวนเงินที่ครัวเรือนได้ใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการต่างๆเพื่อใช้ในการดำรงชีวิต
2. มูลค่าสินค้าและบริการที่ได้รับเป็นส่วนหนึ่งของค่าแรงเงินเดือน สินค้าหรืออาหารที่ครัวเรือนผลิตและบริโภคเอง (รวมค่าประเมินค่าเช่าบ้านที่ครัวเรือนเป็นเจ้าของอยู่เอง)
3. รายจ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าภาษีเงินบริจาค ค่าเบี้ยประกัน ค่าสลากกินแบ่ง ดอกเบี้ยจ่ายและรายจ่ายที่ไม่ใช่เพื่อการบริโภคอื่น

ค่าใช้จ่ายเพื่ออุปโภคบริโภค ได้แก่ รายจ่ายทั้งสิ้นของครัวเรือนซึ่งไม่รวมรายจ่ายอื่น ๆ ตามข้อ 3

พิรารวรรณ สุทธิยุทธเสนีย์ (2553 : 3) ได้แบ่งค่าใช้จ่ายของครอบครัวออกเป็น 2 หมวดใหญ่ ๆ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคและค่าใช้จ่ายไม่เกี่ยวกับอุปโภคบริโภค

1. ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค หมายถึง รายจ่ายของครอบครัวในด้านต่าง ๆ โดยแยกเป็น 11 รายการย่อย ได้แก่

1.1 อาหารและเครื่องดื่ม เป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อข้างแบ่ง เนื้อ สัตว์ นม เนย ไข่ ผลไม้ ผัก น้ำตาล ชา กาแฟ เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ฯลฯ รวมตลอดถึงอาหารสำเร็จรูป

1.2 เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์

- 1.3 ยาสูบ เป็นค่าใช้จ่ายในชื่อบุหรี่ ซิการ์ ยานต์ถู่
- 1.4 เครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งกาย
- 1.5 ที่อยู่อาศัย ได้แก่ ค่าเช่าเพลิง และแสงสว่าง ค่าเช่าที่ดิน ค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ อุปกรณ์ตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ในบ้าน เป็นต้น
- 1.6 ค่ารักษาพยาบาล
- 1.7 ยานพาหนะและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการสื่อสาร ได้แก่ ค่าซื้อยานพาหนะ ค่าซ่อมแซมบำรุงรักษา ค่าเดินทางในท้องถิ่น ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารต่าง ๆ
- 1.8 การบันเทิง การอ่านและกิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ ค่าผ่านประตู อุปกรณ์การศึกษา เครื่องดนตรี หนังสืออ่านที่ไม่เกี่ยวกับการเรียน กิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น
- 1.9 การศึกษา ได้แก่ ค่าเล่าเรียน ค่าบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียน ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษา เป็นต้น
- 1.10 ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล ได้แก่ ของใช้บุคคล เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน สบู่ตัว เครื่องสำอาง ฯลฯ บริการส่วนบุคคล เช่น ค่าตัดผม ตัดผม ฯลฯ
- 1.11 เบ็ดเตล็ด ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งไม่จัดอยู่ใน 10 รายการข้างต้น
2. ค่าใช้จ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการอุปโภคบริโภค เป็นค่าใช้จ่ายอื่นนอกเหนือจากการซื้อสินค้าและบริการประเภทอุปโภค ได้แก่ ค่าภาษี ของขวัญและเงินบริจาค ดอกเบี้ย เงินกู้ ซื้อสลากกินแบ่ง ฯลฯ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม (2533 : 34) รายได้ที่ใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคต่าง ๆ แบ่งเป็นหมวดโดยจำแนกเป็น 10 หมวด ดังรายละเอียดต่อไปนี้
  1. หมวดค่าอาหาร ซึ่งเป็นหมวดจำเป็นพื้นฐานที่สุดสำหรับการมีชีวิตอยู่ของบุคคล
  2. หมวดค่ารักษาพยาบาล เป็นหมวดจำเป็นพื้นฐานสำหรับบุคคล
  3. หมวดเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ซึ่งเป็นหมวดจำเป็นพื้นฐานสำหรับบุคคล
  4. ค่าใช้จ่ายส่วนตัว อาทิเช่น ค่าเครื่องสำอาง ค่าตัดผมทำผม เป็นต้น
  5. ค่าใช้จ่ายค่าที่อยู่อาศัย ซึ่งหมายถึงค่าเช่าบ้าน ค่าเช่าที่ดินปลูกบ้าน ค่าน้ำและค่ากระแสไฟฟ้า เป็นต้น
  6. ค่าใช้จ่ายด้านของใช้ในบ้าน เช่น เฟอร์นิเจอร์ อุปกรณ์ในห้องครัว เป็นต้น
  7. ค่าใช้จ่ายด้านส่งเงินให้พ่อแม่ใช้สอย
  8. ค่าใช้จ่ายด้านศาสนาและประเพณี อาทิ ตักบาตร เข้าวัด ทำบุญ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า งานแต่งงาน งานบวชและงานศพ เป็นต้น
  9. ค่าใช้จ่ายด้านบันเทิง
  10. หวย ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่บุคคลนิยมใช้วิธีการเลี้ยงโชค ซึ่งเป็นหวยที่ดินและหวยรัฐบาล

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รายจ่าย หมายถึงการนำรายได้ที่เป็นตัวเงินและค่าตอบแทนอื่น ๆ ที่สามารถตีค่าเป็นเงินได้นำมาเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ

แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

มีผู้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้ต่าง ๆ ได้ดังนี้

ยรรยง หอมศรีวรานนท์ (2543 : 16) ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ว่า หมายถึงคุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองและศาสนา ซึ่งมีค่าเทียบเคียง ไม่มีเกณฑ์ตายตัวแน่นอน กล่าวคือทุกคนหรือทุกทุกประเทศอาจกำหนดเกณฑ์มาตรฐานต่าง ๆ กันไปตามความต้องการและความต้องการในคุณภาพชีวิตนี้ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและภาวะองค์ประกอบของชีวิต

พนม ศรีพิกุล (2554 : 29-30) ให้ความหมายของชีวิตว่า คุณภาพชีวิตของบุคคลประกอบด้วย 2 ส่วน คือส่วนแรกบุคคลได้มีสิ่งที่เป็นแก่ความต้องการของชีวิต เช่น อาหาร บ้านเรือนที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า สุขภาพ แข็งแรง เจ็บป่วยน้อยครั้ง และมีความมั่นคงในชีวิตมีเศรษฐกิจดี สังคมดี สนใจการเมือง ส่วนที่สองบุคคลมีค่านิยมที่เหมาะสมกับสังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละบุคคลใช้เป็นรากฐานการตัดสินใจในอันสำคัญของชีวิต มีความสมดุลระหว่างความปรารถนาและความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงความปรารถนา มีจุดมุ่งหมายชีวิต มีความราบรื่นในครอบครัว

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2540 : 30) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตการทำงานไว้ว่า คุณภาพชีวิตการทำงานหมายถึงชีวิตการทำงานที่มีศักดิ์ศรีเหมาะสมกับเกียรติภูมิและคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของบุคลากร นั่นก็คือชีวิตการทำงานที่ไม่ถูกเอาเปรียบและสามารถสนองความต้องการพื้นฐานที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุคสมัย

บุญแสง ชีระภากร (2533: 114) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตการทำงานว่า หมายถึงความรู้สึกพึงพอใจที่แตกต่างกันไปตามมิติการรับรู้ของแต่ละบุคคล เพราะต่างมีพื้นฐานภูมิหลังลักษณะอื่น ๆ ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว บางคนอาจสนใจที่เนื้อหาของงาน บางคนสนใจสภาพแวดล้อมและค่าตอบแทน บางคนเน้นในเรื่องความก้าวหน้าในอนาคต และลักษณะอื่น ๆ ที่แตกต่างกันออกไปมากมาย

สิทธิชัย อุดตระภูต (2538 : 22) ได้นิยามว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึงคุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับสิ่งแวดล้อม โดยส่วนรวมในการทำงาน โดยเน้นมิติเกี่ยวกับความเป็นมนุษย์ ซึ่งมักจะถูกกลืนจากปัจจัยทางเทคนิคและปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ในการออกแบบการทำงาน

ดีเลโมท และทากิซาว่า (Delqamotte and Takezawa. 1984: 28) ได้กล่าวว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึงผลดีของงานที่จะมีผลต่อพนักงานซึ่งเกิดจากการปรับปรุงหน่วยงานและลักษณะงาน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งพนักงานควรจะได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษเกี่ยวกับการส่งเสริมชีวิตการทำงาน ในแต่ละบุคคล และรวมถึงความต้องการของพนักงานในเรื่องความพอใจในงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะมีผลต่อสภาพการทำงานของเขาด้วย

สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการทำงาน ซึ่งสามารถสนองต่อความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ทำให้บุคคลมีความพึงพอใจในการทำงาน อันจะก่อให้เกิดผลดีกับตนเอง และทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนั้นยังทำให้การดำเนินชีวิตของบุคคลมีความสุข มีความเป็นอยู่ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการพัฒนาด้านคุณภาพ สุขภาพ เศรษฐกิจสังคม การศึกษา การเมืองการปกครอง ซึ่งรวมเอาทุกด้านของมนุษย์ไม่มีกฏเกณฑ์ตายตัว แต่เป็นไปตามความต้องการของบุคคลเพื่อความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน โดยได้รับการยอมรับจากสังคมที่ตนอยู่โดยทั่วไป คุณภาพชีวิต หมายถึงการที่บุคคลสามารถดำรงชีวิตและดำเนินกิจกรรมทั้งหลายของชีวิตด้วยพลังกำลังและความรู้ ความสามารถที่ตนมีอยู่ด้วยความราบรื่นทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินและได้รับการยอมรับนับถือจากสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ตามสมควร

สุพรรณ ทศน์และคณะ (2551 : 104) ได้ให้ความหมายคุณภาพชีวิตไว้ว่า คุณภาพชีวิตของบุคคลประกอบด้วย 2 ส่วน คือส่วนแรกบุคคลได้มีสิ่งที่เป็นแก่ความต้องการของชีวิตมีความสมดุลระหว่างความปรารถนาและความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงความปรารถนามีจุดมุ่งหมายชีวิต มีความราบรื่นในครอบครัว

ในทฤษฎีของนักจิตวิทยาและนักวิชาการสาขาสังคมศาสตร์และมนุษย์ศาสตร์อื่น ๆ ได้แบ่งมนุษย์ออกเป็น 3 ส่วน คือร่างกายหรือองค์ประกอบทางชีววิทยา ทางอารมณ์ เช่น ความรู้สึก ใจ เสียใจและความคิด เช่น จินตนาการ ความใฝ่ฝัน ความเชื่อถือและค่านิยม เป็นต้น

องค์ประกอบเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว เช่น มีเกิด เติบโต เสื่อมโทรมและสิ้นชีวิต จึงทำให้เกิดความต้องการด้านต่าง ๆ มากมาย ตามธรรมชาติของชีวิต ซึ่งอาจจำแนกได้ ดังนี้

1. ทางร่างกาย เช่น ความต้องการในการกินอยู่ หลับนอนและสืบพันธุ์ เป็นต้น
2. ทางอารมณ์ ได้แก่ ความ อยากสนุกสนาน สดชื่น รื่นเริงตา ความเจริญหูเจริญใจ ความรักความอบอุ่นและความต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น
3. ทางสังคม เช่น ความต้องการที่จะมีหน้ามีตา ได้รับการยกย่อง การยอมรับความรู้สึกเป็นเจ้าของและความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นต้น
4. ทางความคิด เช่น ความต้องการที่จะรู้จะเข้าใจสิ่งต่าง ๆ หรือการคิดค้นหาวิธีป้องกัน แก้ไขปัญหาทั้งหลายให้ตัวเองได้ดำรงชีพอย่างสุขสบาย เป็นต้น

5. ทางจิตใจ เช่น ความต้องการที่จะมีคุณค่ามีประโยชน์ในชุมชนต้องการที่พึ่งที่ยึดเหนี่ยวทางใจต้องการความมั่นใจว่ามีความสุขหรือมีชีวิตที่ดีกว่าในโลกหน้า ได้รับความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งหลายหรือจะได้รับความสุขสงบ ความต้องการดังกล่าวของบุคคลได้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสถาบันทางสังคมทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการเหล่านี้ของบุคคลคือ

5.1 ครอบครัวยุคใหม่ ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ ทางเพศ การสืบสกุล การเลี้ยงดูอบรมและการพัฒนาให้ผู้เยาว์เติบโต เป็นบุคคลที่พึ่งปรารถนาในสังคมในทุกด้านของชีวิต นับแต่ปัจจัยยังชีพขั้นพื้นฐาน (อาหารเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล) ไปจนถึงการสร้างสรรคบุคลิกภาพที่ถูกต้องเหมาะสม

5.2 เศรษฐกิจ ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการปัจจัยสี่และการสร้างโอกาสในการทำมาหากินเลี้ยงชีพตามความถนัดและความสนใจของบุคคล เช่น การผลิต การจำหน่าย การขนส่ง และการบริการธุรกิจ

5.3 การสาธารณสุข ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการมีสุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรคความต้องการน้ำดื่ม น้ำใช้ อากาศที่สะอาดบริสุทธิ์

5.4 นันทนาการและวัฒนธรรม ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการมีสุขภาพแข็งแรง ปราศจากโรค ความต้องการน้ำดื่ม น้ำใช้ อากาศที่สะอาดบริสุทธิ์

5.5 การปกครอง ทำหน้าที่สนองตอบความต้องการดำรงชีวิตอย่างสงบสุขทั้งทางร่างกาย จิตใจ จึงต้องมีผู้ทำหน้าที่ควบคุมดูแลให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม ทำหน้าที่สร้างสรรค์บรรยากาศให้บุคคลได้ใช้ริเริ่มแสดงความคิดเห็นถึงตนเอง พึ่งตนเองและรักในศักดิ์ศรีของความเป็นคน

5.6 การศึกษา ทำหน้าที่เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก และชีวิตในทุกด้านกับบุคคล เพื่อตอบสนองความต้องการทางความคิด การดำรงชีวิตในสังคมและอื่น ๆ

5.7 ศาสนา ทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจที่ลึกถ้ำ ช่วยให้บุคคลคลายความทุกข์พบความสุข มีอารมณ์ผ่องแผ้ว มีคุณธรรม สามารถควบคุมความต้องการและตอบสนองความต้องการให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมได้ ช่วยสร้างความสัมพันธ์ในระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้

องค์ประกอบของชีวิตและการตอบสนองจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากน้อยแตกต่างกันหน้าที่และความรับผิดชอบของสถาบันทางสังคมดังกล่าวแล้ว จึงมีส่วนสร้างคุณภาพชีวิต ให้กับบุคคลตั้งแต่เริ่มมีการปฏิสนธิในครรภ์มารดาและแต่ละวัยที่ได้เติบโตอยู่ในสังคม การเปลี่ยนแปลงภาวะประชากรในทางที่เพิ่มขึ้นเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้สถาบันทางสังคมไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างครบถ้วน สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิต

1. สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิตด้านร่างกาย เช่น

- 1.1 อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย
- 1.2 สุขภาพอนามัย
- 1.3 สิ่งอำนวยความสะดวกในการประกอบอาชีพ
- 1.4 ภาวะแวดล้อมที่ปราศจากมลภาวะในดิน น้ำ อากาศ เสียง
- 1.5 มีทรัพยากรที่เป็นแก่การดำรงชีวิต เช่น รายได้ ฯลฯ
- 1.6 มีการคมนาคมที่สะดวก
- 1.7 มีโอกาสได้รับการศึกษาและการประกอบอาชีพเท่าเทียมกัน
- 1.8 มีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน
2. สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิต ด้านอารมณ์
  - 2.1 การพักผ่อน หย่อนใจที่มีคุณภาพประโยชน์
  - 2.2 การแสดงออกทางอารมณ์อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน
  - 2.3 ความรักในหมู่คณะ
3. สิ่งซึ่งบอกคุณภาพชีวิตด้านความคิด จิตใจ เช่น
  - 3.1 ความมีระเบียบวินัย
  - 3.2 ค่านิยมทางวัฒนธรรม
  - 3.3 มีความรู้ สติปัญญา ความสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน
  - 3.4 การสร้างความสำเร็จและการมีเป้าหมายชีวิตที่เหมาะสม
  - 3.5 มีความซื่อสัตย์สุจริต
  - 3.6 มีความเอื้ออารีต่อกัน
  - 3.7 มีความกตัญญู เสียสละและจงรักภักดี
  - 3.8 ความศรัทธาในศาสนา
  - 3.9 ละเว้นอบายมุข

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ

ได้มีองค์การทางวิเคราะห์และนักวิชาการให้ความหมายผู้สูงอายุไว้ต่าง ๆ ดังนี้

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization. ออนไลน์. 1995) ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่าหมายถึง ประชาชนผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป

นิตา ชูโต (2525 : 9 ; อ้างถึงใน กัมพล กล้าสีทอง. 2555 : 5) ได้ให้ความหมายผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุวัดด้วยจำนวนปีตามปฏิทินของเวลาที่ได้มีชีวิตอยู่ ซึ่งมีเกณฑ์กำหนดของนักวิชาการศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ 4 ลักษณะคือ พิจารณาจากอายุการเปลี่ยนแปลงของร่างกายจิตใจและลักษณะบทบาททางสังคม

กรมประชาสงเคราะห์ (2529 : 12) ให้ความหมายคำว่าผู้สูงอายุว่า หมายถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ในระยะสุดท้ายในช่วงอายุของมนุษย์ ความสูงอายุนี้เริ่มตั้งแต่เกิดมาและดำเนินต่อเนื่อง ไปจนถึงสิ้นสุดอายุขัยของสิ่งมีชีวิตนั้น

คณะกรรมการวิสามัญสวัสดิการผู้สูงอายุและการพัฒนาสังคม (2534 : 22) ระบุว่า ผู้สูงอายุ หมายถึงผู้ที่อยู่ในช่วงของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์ ความสูงอายุนี้จะเริ่มตั้งแต่เกิดมา และดำเนินต่อเนื่องไปจนถึงสิ้นสุดอายุขัยการสิ่งมีชีวิตนั้น

สุรกุล เจนอบรม (2541 : 9) กล่าวว่าผู้สูงอายุ หมายถึงบุคคลที่มีชีวิตในช่วงสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและหน้าที่การงานทางสังคม ซึ่งแต่ละบุคคล จะเกิดความเสื่อมแตกต่างกัน

สมบูรณ์ ศาลชีวิน (2537 : 57) กล่าวว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ที่มีความเสื่อมของร่างกายไปโดยธรรมชาติ มีกำลังลดลงลง เริ่มเขื่องช้าจึงเป็นบุคคลที่ถูกลดและสังคมควรให้การเอาใจใส่ดูแลเป็นพิเศษ

ยูวดี กฤษวัฒนาภรณ์ (2537 : 57) กล่าวว่า ผู้สูงวัยหรือผู้สูงอายุเป็นช่วงสุดท้ายตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป สภาพความเสื่อมทางกายและจิตใจจะมีมากในระยะนี้ ขาดความไว้วางใจความจำเสื่อม ความคิดอ่านช้าลง สภาพร่างกายเสื่อมถอย

นิตา ชูโต (2525 : 14) ได้ให้ความหมาย ผู้สูงอายุว่า หมายถึงผู้ที่มีอายุวัดด้วยจำนวนปีตามปฏิทินของเวลาที่ได้มีชีวิตอยู่ ซึ่งมีเกณฑ์กำหนดของนักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยพิจารณาความเป็นผู้สูงอายุไว้ 4 ลักษณะ คือ พิจารณาจากอายุ การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจ และลักษณะบทบาททางสังคม

สุรกิจ เจนอบรม (2541 : 12) กล่าวว่า ผู้สูงอายุ หมายถึงบุคคลที่มีชีวิตในช่วงสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจและหน้าที่การงานทางสังคม ซึ่งแต่ละบุคคลจะเกิดความเสื่อมแตกต่างกัน

จากการศึกษาความหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ คือบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เป็นวัยสุดท้ายของชีวิต เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางเสื่อมถอยทั้งด้านร่างกาย จิตใจและสังคมและเป็นบุคคลสมควรได้รับการอุปการะช่วยเหลือรวมทั้งได้รับการดูแลจากลูกหลานตามขนบธรรมเนียมประเพณีไทย

ความสำคัญของผู้สูงอายุ

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมาตลอดและมีกฎหมายไทยที่บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุมีทั้งที่เป็นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและในพระราชบัญญัติ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุมาตรา 81 กำหนดภารกิจให้รัฐพึงช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้สูงอายุอย่างจริงจัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุในมาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 นับเป็นบทบัญญัติแรกของกฎหมายไทยที่กล่าวถึงผู้สูงอายุ โดยกล่าวถึงผู้ซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ให้มีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้บทบัญญัตินี้ดังกล่าวได้รับรู้ว่าผู้ที่มีอายุเกิน 60 ปี เป็นผู้ที่พ้นจากวัยทำงานแล้วเมื่อผู้ซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีไม่ได้รับการจ้างงานก็อาจประสบความยากลำบากในการยังชีพได้

มาตรา 54 ของรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2540 นี้เป็นบทบัญญัติแรกของกฎหมายไทยที่พยายามตอบสนองความต้องการ หรือความจำเป็นของผู้สูงอายุอย่างเฉพาะเจาะจงความช่วยเหลือที่รัฐอาจให้แก่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพนั้น อาจเป็นได้ทั้งการให้เป็นเงินช่วยเหลือการจัดหางานที่เหมาะสมกับกำลังของผู้สูงอายุ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีบทบัญญัติตามมาตรา 53 บุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์และรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการ สิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ และมาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านสังคม การสาธารณสุขการศึกษาและวัฒนธรรม คุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน สนับสนุนการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาปฐมวัยส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชาย เสริมสร้างและพัฒนาความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมทั้งต้องสงเคราะห์และจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้อยู่ในสภาวะยากลำบาก ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและพึ่งพาตนเองได้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 สาระสำคัญของพระราชบัญญัติมี 2 ประการคือ

1. การกำหนดให้มีคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนหลักเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุน สถานภาพบทบาทและกิจกรรมของผู้สูงอายุ และให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลักที่ดูแล รับผิดชอบการจัดทำแนวทางปฏิบัติตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การกำหนดให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดให้ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษด้วยความสะดวกและรวดเร็ว การบริการการศึกษา การศาสนา และการให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการ

ดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพหรือฝึกอชีพที่เหมาะสม การที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยสมบูรณ์ในอนาคตอันใกล้นี้ จำนวนของผู้สูงอายุในแต่ละครัวเรือนจะมีมากกว่าคนวัยทำงาน ทำให้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาผู้สูงอายุ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และพ้นจากสภาพการเป็นภาระของสังคมหรือคนในครอบครัว ภารกิจนี้เป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่มีบทบาทในด้าน การจ้างงานหรือการสร้างรายได้ มิใช่หน้าที่ของรัฐบาลเท่านั้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์. ออนไลน์. 2547)

สรุปได้ว่า บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ ได้ให้ความสำคัญแก่ ผู้สูงอายุ โดยเน้นที่การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีอาชีพหรือกิจกรรมที่เหมาะสม การจัดที่พักอาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นและให้ได้รับสวัสดิการจากรัฐที่เพียงพอเพื่อไม่เป็นภาระแก่ สังคม

บทบาทของผู้สูงอายุ

บทบาทของผู้สูงอายุในสังคมไทยในฐานะที่เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตมาก หรือกล่าวได้ว่า เป็นผู้ที่มีน้ำร้อนมาก่อนและเป็นผู้ที่สั่งสมสืบทอดภูมิปัญญา จากอดีตมาจนถึงปัจจุบันผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่มีบทบาททางด้านการอบรม สั่งสอนบุตร ให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือแก้ปัญหา ในครอบครัว รวมทั้งเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตแก่บุตรหลาน ในครอบครัว ในส่วนของบทบาทต่อชุมชน ผู้สูงอายุมีบทบาทในการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ไทย การจัดการด้านพิธีกรรม และการปฏิบัติธรรมทางศาสนา รวมทั้งการพุดชกุงเพื่อสร้างความ สามัคคีในชุมชน แต่มีบทบาทน้อยในด้านการเป็นผู้นำทางการปกครองและการแก้ไขปัญหาทางด้าน เศรษฐกิจ ผู้สูงอายุมีบทบาทในการถ่ายทอดคำสอนทางศาสนา การเสียดละกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือ ชุมชน ถึงแม้ผู้สูงอายุเมื่อพ้นวัยทำงานแล้ว บทบาททางสังคมภายนอกจะมีแนวโน้มลดลง แต่บทบาท ของผู้สูงอายุต่อสังคมก็ยังสามารถพบเห็นได้ทั่วไปจากแหล่งชุมชนต่าง ๆ ผู้สูงอายุในชุมชนมี บทบาทที่ค่อนข้างหลากหลายทั้งบทบาททางตรงและทางอ้อม โดยครอบคลุมถึงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองดังนี้ (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. ออนไลน์. 2547)

1. บทบาททางเศรษฐกิจ บทบาททางด้านนี้ของผู้สูงอายุต่อชุมชนโดยตรงยังมีอยู่น้อยมาก เท่าที่มีอยู่ คือการเป็นเจ้าของที่ดินและบ้าน ซึ่งการมีบทบาทเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ นอกจากจะ ทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสามารถของผู้สูงอายุ ที่ยังสามารถทำประโยชน์ให้กับตนเองและผู้อื่นในวัยบั้นปลายของชีวิตและผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ ในทางเศรษฐกิจมีโอกาสที่จะมีบทบาททางสังคมในชุมชนมากขึ้น ส่วนในทางอ้อมผู้สูงอายุ อาจใช้ ประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจที่มีมายาวนาน เข้ามาช่วยแก้ไขหรือจัดการกับเหตุการณ์วิกฤติ ทางสังคมที่มีต่อเศรษฐกิจของสังคมที่เกิดขึ้น ในการทำหน้าที่สั่งการ แนะนำ และดูแลบุคคลที่อยู่

ในวัยผลิตทางเศรษฐกิจของชุมชนตลอด จนช่วยดูแลสุขภาพของเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน หากผู้สูงอายุสุขภาพดีก็เท่ากับลดการสูญเสียทางเศรษฐกิจในเรื่องค่าใช้จ่ายในการรักษา ขณะเดียวกันเป็นการรักษาศักยภาพของผู้สูงอายุที่ยังมีประโยชน์ต่อสังคม

2. บทบาททางสังคม เนื่องจากสังคมไทยมีประเพณี วัฒนธรรมและหลักคำสอนของศาสนาให้ยึดมั่นในระบบอาวุโส ให้ความสำคัญเชื่อฟังต่อผู้สูงอายุ เพราะบุคคลเหล่านั้นล้วนเป็นผู้ที่มีประสบการณ์สามารถอบรมสั่งสอนให้ความรู้แก่คนรุ่นหลังได้ ดังนั้นบทบาทต่อสังคมจึงได้แก่การอบรมสั่งสอน เป็นที่ปรึกษาและบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม บทบาทของผู้สูงอายุต่อสังคมทางตรงคือการบำรุงรักษาและถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณค่าให้ตกทอดสู่คนรุ่นหลัง หรือการถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตของตนเองให้แก่คนรุ่นปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการประกอบอาชีพ การแก้ปัญหาในอาชีพ หรือการใช้ชีวิต การจัดการด้านพิธีกรรม อย่างไรก็ตามการขอให้ผู้สูงอายุไปเป็นวิทยากรหรือผู้บรรยายความรู้ต่าง ๆ ในวงกว้างยังมีน้อยมาก ทำให้ผู้สูงอายุเข้าไปมีบทบาททางสังคมไม่มากทั้ง ๆ ที่ยังมีศักยภาพ ส่วนหนึ่งอาจจะมาจากความสามารถของผู้สูงอายุยังไม่ค่อยได้รับการยอมรับ ผู้สูงอายุที่มีบทบาทในชุมชนได้มากมักเป็นผู้ที่มีพื้นฐานทางการศึกษามาก่อน เช่น เป็นข้าราชการหรือผู้ทำงานในองค์กรธุรกิจ ซึ่งเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุยังสามารถรวมตัวพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมอย่างต่อเนื่อง

3. บทบาททางการเมืองการปกครอง แม้ว่าบทบาทในการเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครองของผู้สูงอายุจะลดลง เนื่องจากกฎหมายกำหนดให้ผู้ที่มิได้มีตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เช่น กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน ต้องเกษียณอายุเมื่อมีอายุ 60 ปีขึ้นไป แต่อย่างไรก็ตามถ้าเป็นการเมืองระดับประเทศ เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิก อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) อบจ. (องค์การบริหารส่วนจังหวัด) ซึ่งไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุ จะพบว่า ผู้สูงอายุได้รับการยอมรับทางการเมือง โดยได้รับเลือกให้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองเช่นเดียวกับวัยหนุ่มสาว ดังนั้นอนาคตผู้สูงอายุอาจจะมีบทบาททางการเมืองที่โดดเด่น เพราะเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากยิ่งขึ้น

ปฏิญญาผู้สูงอายุไทย

การบริหารจัดการและการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยที่จะให้ได้รับการรับรองการดูแลอย่างดี เป็นการประกันว่าผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลอย่างดี เหมือนกับผู้สูงอายุในประเทศอื่น ๆ เพื่อเป็นการแสดงเจตนารมณ์ในเรื่องสิทธิของผู้สูงอายุ ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย เพื่อให้แผนงาน นโยบาย และมาตรการต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ได้นำไปสู่การปฏิบัติ ในปี พ.ศ. 2542 ผู้แทนจากองค์กรที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและเอกชนองค์กร ผู้สูงอายุและผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ร่วมกันจัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุไทยขึ้น เพื่อถือปฏิบัติให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุไทย โดยมีรายละเอียดดังนี้รัฐบาล องค์กรเอกชน ประชาชนและสถาบันสังคมต่าง ๆ

ได้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของผู้สูงอายุ ซึ่งได้ทำประโยชน์ในฐานะ “ผู้ให้” แก่สังคม มาโดยตลอด ดังนั้นจึงควรได้รับผลในฐานะเป็น “ผู้รับ” จากสังคมด้วยปัญญาผู้สูงอายุไทยเป็นพันธกรณี เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิ สาระสำคัญมีดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชนผู้ด้อยโอกาส คนพิการและผู้สูงอายุ. 2543 : 47)

1. ผู้สูงอายุได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งตนเองหรือครอบครัวได้และผู้พิการที่สูงอายุ
2. ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธอันดีในการอยู่กันอย่างมีความสุข
3. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคมอันเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้านเพื่อสามารถปรับบทบาทของตนให้สมวัย
4. ผู้สูงอายุควรได้รับการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้สังคม มีโอกาสได้ทำงานที่เหมาะสมกับวัยตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมเพื่อให้เกิดความภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า
5. ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง ต้องมีหลักประกันและสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอนามัยอย่างครบวงจร โดยเท่าเทียมกัน รวมทั้งได้รับการดูแลจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามศรัทธา
6. ผู้สูงอายุควรมีบทบาท และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้และความเข้าใจอันดีระหว่างผู้สูงอายุด้วยกันและกับบุคคลทุกวัย
7. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน ประชาชน สถาบันสังคมต้องกำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ให้บรรลุผลตามเป้าหมาย
8. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตรากฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุเพื่อเป็นหลักประกันและบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ คุ้มครองสวัสดิภาพและจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ
9. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคมต้องรณรงค์ปลูกฝังค่านิยม ให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ตามวัฒนธรรมที่เน้นความกตัญญูต่อบุพการีและความเอื้ออาทรต่อกัน

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564)

การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อให้การดำเนินการเกี่ยวกับผู้สูงอายุอย่างมีเป้าหมายและเป็นระบบ รัฐบาลจึงได้จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ ได้จัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – พ.ศ. 2564) กำหนดให้แผนฉบับนี้เป็นแผนยุทธศาสตร์ 5 หมวดได้แก่

1. ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ
2. ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ
3. ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ
4. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุระดับชาติ
5. ยุทธศาสตร์การประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านสูงอายุและการติดตามประเมิน

ผลการดำเนินการตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ

ยุทธศาสตร์ทั้ง 5 หมวดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุปรากฏอยู่ 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเมื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ 2) ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ และ 3) ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ให้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา

ผู้สูงอายุอยู่ภายใต้ปรัชญาการสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุที่เน้นกระบวนการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคม โดยให้ผู้สูงอายุช่วยตนเองครอบครัวเกื้อหนุนชุมชน ช่วยเหลือสังคม รัฐเกื้อหนุนการตระหนักในคุณค่าและศักยภาพของผู้สูงอายุ การสร้างคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและชุมชน ดังนั้นร่างแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 ได้กำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละยุทธศาสตร์ไว้ชัดเจน เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ผู้สูงอายุ มีสถานะดี ทั้งสุขภาพกาย และจิตอยู่กับครอบครัวอย่างอบอุ่น มีหลักประกันมั่นคง อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้มีส่วนร่วมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของครอบครัวและชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคม

ความหมายของสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคม (Social Welfare) เป็นงานบริหารรัฐบาลในการที่จะพยายามขจัดทุกข์บำรุงสุข เพื่อความอยู่กินดีของราษฎร เห็นได้เด่นชัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกฉบับ ดังนั้นเราจึงควรเข้าใจความหมายของงานสวัสดิการสังคมก่อนว่าหมายถึงอะไร มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ ดังนี้

โรเบิร์ต และคณะ (Robert and et all, 2012 ; อ้างถึงใน มลฤดี ศรีสุข, 2545 : 12) ให้ความหมายสวัสดิการสังคม หมายถึงการปฏิบัติจัดทำทั้งหลายไม่ว่าโดยส่วนราชการหรือเอกชน เป็นการปฏิบัติจัดทำเพื่อช่วยเหลือบุคคล ครอบครัว กลุ่มชน ชุมชนให้มาตรฐานการครองชีพอันดี มีสุขภาพและสังคมที่น่าพึงใจ โดยมุ่งให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้และช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมเดี๋ยวยต่อไป ความหมายครอบคลุมไปถึงการดำเนินการทุกอย่างทั้งของรัฐบาลและเอกชนเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์หรือกลุ่มชนที่รวมกันเป็นสังคมผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ให้มีความสุขทั้งกายและใจ

กรมประชาสงเคราะห์ (2523 : 234) ให้ความหมายว่า “สวัสดิการสังคม” เป็นความอยู่ของประชาชนทั่วไปทุกด้านเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคมและพัฒนานุคคลและกลุ่มต่าง ๆ พื้นฐานในเรื่องสวัสดิการสังคมจะประกอบด้วย 1) มีหลักประกันรายได้ต่ำ 2) มีการจัดหาบ้านช่องที่พักอาศัยของประชาชน 3) มีบริการในเรื่องสุขภาพของประชาชน 4) มีระบบการประกันสังคม

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ออนไลน์, 2547) ได้ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” ว่า หมายถึงระบบการจัดบริการสังคมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมและพัฒนาสังคม รวมทั้งการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ระดับมาตรฐาน โดยบริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนให้ได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งในด้านการศึกษาที่ดี การมีสุขภาพอนามัย การมีที่อยู่อาศัย การมีงานทำ การมีรายได้ การมีสวัสดิการแรงงาน การมีความมั่นคงทางสังคม การมีนันทนาการและบริการสังคมทั่วไป โดยระบบบริการสังคมต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนต้องได้รับและเข้ามามีส่วนร่วมในระบบการจัดบริการสังคมทุกระดับ

วันทีย์ วาสิกะสินและคณะ (2543 : 1) ได้ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นโดยหน่วยงานทั้งของรัฐบาลและอาสาสมัคร เพื่อมุ่งป้องกันและขจัดปัญหาสังคมหรือปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล กลุ่ม และชุมชนและได้ให้ความหมาย “สวัสดิการสังคม” เป็นระเบียบ นโยบาย ผลประโยชน์และบริการ ซึ่งจะทำการดำเนินการจัดบริการต่าง ๆ เป็นไปโดยสอดคล้องกับความต้องการของสังคม เป็นที่ยอมรับกันว่าสวัสดิการสังคมเป็นบริการพื้นฐานที่มีความสำคัญ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและถาวร เปลี่ยนแปลงจากสภาวะที่เคยยากลำบากไปสู่สิ่งที่คาดหวังว่าดีกว่ารวมไปถึงความอุดมสมบูรณ์ในที่สุด

ชรินทิพย์ วันดี (ออนไลน์, 2554) กล่าวว่า งานบริการสังคม (Social Services) เป็นส่วนหนึ่งของงานสวัสดิการสังคม (Social Welfare)

ศรีทับทิม พานิชพันธ์ (2525 : 12) ให้ความหมายว่า สวัสดิการ หมายถึงการมีวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่ราบรื่นมั่นคงตลอดจนการกินดีอยู่ดี มีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้นมีสุขภาพ

และอนามัยดี ซึ่งสวัสดิการของแต่ละบุคคลประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ความสมบูรณ์ทางร่างกาย ความสมบูรณ์ทางวัตถุและความสมบูรณ์ทางจิตใจ

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (ออนไลน์, 2547) นิยามสวัสดิการสังคมว่า “สวัสดิการสังคม” หมายถึงระบบการจัดบริการสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมอันเนื่องมาจากการที่ประชาชนไม่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้หรือไม่สามารถปรับตัวเข้ากับระบบของสังคมและไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ทางสังคมของตนเองได้ ทั้งนี้โดยที่บริการดังกล่าวจะต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชน และความมั่นคงทางสังคมในระดับมาตรฐาน เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

เรณู โชติพิติก (2554 : 28) ให้ความหมายว่า “สวัสดิการสังคม” เป็นความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วไปทุกด้านเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคมและพัฒนาบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ พื้นฐานในเรื่องสวัสดิการสังคมจะต้องประกอบด้วย มีหลักประกันรายได้ต่ำ มีการจัดหาบ้านช่องที่พักอาศัยของประชาชนมีบริการในเรื่องสุขภาพของประชาชนมีระบบการประกันสังคม

จากคำนิยามที่ให้ความหมายของคำว่า “สวัสดิการสังคม” กล่าวโดยสรุปว่า สวัสดิการสังคมเป็นระบบการจัดบริการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกระดับทั้งรัฐบาลและเอกชนเพื่อส่งเสริมและช่วยเหลือให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีหรือไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของความต้องการขั้นพื้นฐานของบุคคลแต่ละวัย

ความสำคัญของงานสวัสดิการชุมชน

ความสำคัญของงานสวัสดิการสังคม สามารถแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ (มลฤดี ศรีสุข, 2545 : 13)

1. ด้านการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลมีหน้าที่ต้องบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้แก่ประชาชน สร้างความอยู่ดีกินดีของประชาชน ตลอดจนการยกระดับการครองชีพของบุคคลผู้ที่ไม่ได้รับความผาสุกเท่าที่ควรให้ดีขึ้น ให้มาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่ในระดับเหมาะสม
2. ด้านเศรษฐกิจ ประชากรเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งของชาติ ในการที่จะสร้างสรรค์ความเจริญในทุก ๆ ด้านให้กับประเทศชาตินั้น ประชาชนเป็นตัวจักรสำคัญในทางเศรษฐกิจ เป็นทั้งผู้ประกอบการ บริโภค ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติกิจการทั้งหลายจะสำเร็จได้ผลสมบูรณ์นั้นย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชนเป็นสำคัญ นั่นหมายถึงการที่ประชาชนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ จิตใจ แจ่มใส มีความเป็นอยู่ดี ความขยันขันแข็งกระตือรือร้น
3. ด้านความมั่นคงของชาตินั้น จะต้องประกอบด้วยความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ดังนั้นการที่จะเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยของประเทศชาตินั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัวและประชาชนผู้ที่จะมาทำหน้าที่ป้องกันชาติเพื่อความมั่นคงของชาติ

4. ด้านเกียรติภูมิของประเทศ รัฐบาลมีหน้าที่จะต้องเป็นผู้สร้างหลักประกันในกิจการที่ประชาชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย เรามรบนับถือในคุณค่าตัวบุคคล บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการบริการจากสังคมในฐานะที่ตนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม

ทฤษฎีเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม

สวัสดิการสังคม (Social Welfare) ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดการสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายคำว่า “สวัสดิการสังคม” ไว้ว่าเป็นระบบการจัดการบริการทางสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกันการแก้ไขปัญหาการพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมและตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงเหมาะสมเป็นธรรมและให้เป็นไปตามมาตรฐาน ทั้งทางด้านการศึกษาสุขภาพอนามัยที่อยู่อาศัยการทำงาน และการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรมและบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ

วันทีย์ วาสิกะสิน และคณะ (2547 : 2) ได้ให้ความหมายคำว่า “สวัสดิการสังคม” ไว้ว่า หมายถึงการดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนนับตั้งแต่ประชากร สาธารณสุข การศึกษา เศรษฐกิจ ซึ่งเห็นว่าสวัสดิการสังคมเป็นเรื่องของทุกคนในสังคมเพราะสวัสดิการสังคมมีความหมายถึง การดูแลทุกคนต้องอยู่ดีกินดี ดังนั้น ทุกคนจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานตามสิทธิ และเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดบริการต่าง ๆ ไว้ให้

สวัสดิการสังคมมีความหมายที่แตกต่างหลากหลาย และสามารถพิจารณาได้หลายระดับ ขึ้นอยู่กับผู้นำไปใช้จะนิยามความหมายครอบคลุมไปสู่ระดับที่กว้างขวางและลึกซึ้งเพียงไรดังที่ได้สรุปไว้ดังนี้ (ระพีพรรณ คำหอมและคณะ. 2548 : 1-4)

สวัสดิการในสังคมในมุมมองทางสังคมศาสตร์ คือการดำรงชีวิตที่ “อยู่ดี กินดี” (Well-being) มีโอกาสเข้าถึงบริการของรัฐด้านหลักประกันพื้นฐานที่จำเป็น และมีคุณภาพที่ดีสวัสดิการสังคมในทางเศรษฐศาสตร์ที่ยึดความพอใจของผู้บริโภคเป็นตัวกำหนดเพราะเป็นผู้เข้าถึงและได้รับสวัสดิการที่อยู่บนพื้นฐานความพอใจของตนเอง

สวัสดิการสังคม เป็นระบบบริการทางสังคมที่ครอบคลุมตั้งแต่การให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปจนถึงการปกป้องคุ้มครองและพัฒนาคุณภาพอย่างรอบด้านตั้งแต่ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม สติปัญญา รวมถึงจิตวิญญาณและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ดังนั้นสวัสดิการสังคมจัดเป็นสิทธิพื้นฐานทางสังคม (Social Basic Right) ที่พลเมืองทุกคนพึงได้รับอย่างทั่วถึงเสมอภาคและเป็นธรรม

สวัสดิการสังคม ในความหมายที่เป็นพลวัตที่มีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อม ในชุมชน โดยถือว่า ฐานทรัพยากรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตามความเป็นอยู่โดยตรงระบบสวัสดิการ สังคม มีความหมายกว้างขวางหลายระดับ เช่น

1. สวัสดิการสังคมสำหรับคนทั้งมวล (Welfare For All) หมายถึง การให้บริการเป็น หลักประกันพื้นฐานแก่สังคม เช่น การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี หรือโครงการหลักประกัน คุณภาพถ้วนหน้า

2. สวัสดิการสังคมสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสและผู้ประสบปัญหาทางสังคม (Welfare for The Underprivileged Group) หมายถึง การจัดบริการทางสังคมเพื่อให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือให้ การบำบัดฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนากลุ่มประชาชน ผู้ด้อยโอกาสกลุ่มผู้ประสบปัญหาทางสังคม ในด้านต่าง ๆ เช่น การบริการสถาน สงเคราะห์ สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นต้น

3. สวัสดิการสังคมภาคชุมชน (Community Welfare) หมายถึง สวัสดิการสังคมจัดให้ ประชาชนในชุมชนที่ถูกทอดทิ้ง ละเลย ประสบปัญหาทางครอบครัวสังคม โดยให้ที่พึ่งเป็นสวัสดิการ สังคมที่คนในชุมชน ร่วมกันกำหนดขึ้นมาจากกองทุนหรือกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชนแล้วนำดอกผล มาช่วยเหลือกลุ่มที่ยากลำบากในชุมชน เช่น เงินเบี้ยยังชีพแก่ผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กกำพร้า หรือผู้ติด เชื้อเอชไอวี เงินช่วยเหลือลักษณะที่ยังไม่มีรูปแบบที่ตายตัว แต่อย่างไรก็ตามสวัสดิการสังคมภาคชุมชน ในปัจจุบันได้มีการดำเนินการหลากหลาย ทั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรชาวบ้าน ทั้งที่สนับสนุนโดยภาครัฐหรือโดยกลุ่มชุมชน โดยตรง ขึ้นอยู่กับสถานะที่เป็นจริงของแต่ละชุมชน

กิติพัฒน์ นนทปัทมะดูล (2547: 25) กล่าวถึงสวัสดิการสังคมว่า “เป็นการพยายามตอบ คำถามที่ว่า สังคมนั้นจะจัดการอย่างไรกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการกระจายและสังคม นั้นให้คุณค่ากับการร่วมกันเฉลี่ยทุกข์ เฉลี่ยสุขของคน ทั้งสังคมได้อย่างไร”

บุญกร สุขแสน (2548 : 10) กล่าวว่า สวัสดิการสังคมในความหมายแคบจะครอบคลุมเฉพาะ การจัดบริการช่วยเหลือทางสังคมเฉพาะประชาชนผู้ด้อยโอกาสส่วนสวัสดิการสังคมในความหมาย กว้างขวางเป็นการอธิบายให้เห็นถึงสถานะหรือสภาพที่ประชาชนในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีใน ด้านต่าง ๆ ซึ่งจะต้องประกอบด้วยปัจจัย หรือ องค์ประกอบด้วย 7 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ด้านสุขภาพอนามัย (Health) การมีสุขภาพอนามัยที่ดี หมายถึงประชาชนพึงได้รับการ ป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การรักษาพยาบาล การส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกเชื้อชาติ ศาสนา ทุกภูมิภาค หรือสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมในระดับชั้นใดก็ตาม หรือ ได้รับสวัสดิการสังคมด้านสุขภาพที่ได้ มาตรฐานอย่างทั่วถึง เสมอภาคและเป็นธรรม สอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ปัญหา ของทุกคน

2. การศึกษา (Education) การมีการศึกษาที่ดี หมายถึงประชาชนพึงได้รับบริการที่ส่งเสริมและพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ทักษะ การฝึกอบรมและการเรียนรู้ทุกรูปแบบเพื่อนำไปสู่การดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าต่อไปและแม้ว่าประชาชนจะมีข้อบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคมหรือด้อยโอกาสทางการศึกษาก็จะได้รับบริการการศึกษาพิเศษและการจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนที่มีข้อจำกัดเหล่านั้น ทั้งนี้ประชาชนทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างน้อยที่สุด ก็การศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ที่อยู่อาศัย (Housing) การที่ประชาชนมีที่อยู่อาศัยตามควรแก่สภาพเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นประชาชนทุกคนควรจะได้มีที่อยู่อาศัยตามแต่กำลังความสามารถของบุคคลที่จะได้มาอย่างน้อยที่สุดที่อยู่อาศัยต้องได้รับความปลอดภัย ความมั่นคงอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ไม่มีสภาพเสื่อมโทรม แออัด แวดล้อมด้วยมลพิษ หรือเสี่ยงต่อภัยพิบัติ เสี่ยงต่อความเสื่อมทั้งทางร่างกาย จิตใจอารมณ์และสังคมที่อยู่อาศัยต้องทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำเนินชีวิตได้เป็นปกติและมีความสุขกาย สุขใจ ตามสมควร

4. การมีงานทำและรายได้ (Employment and Incomes Maintenance) การมีงานทำการมีรายได้และการมีสวัสดิการแรงงาน หมายถึงประชาชนมีงานที่ทำให้มีรายได้อย่างน้อยยังพอแก่การดำรงชีพ งานที่ทำมีสวัสดิการที่ดี หรืออย่างน้อยตามที่กฎหมายกำหนด งานที่ต้องไม่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย อุบัติเหตุภัยต่าง ๆ ไม่เป็นงานที่สร้างความเสื่อมเสียแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ขัดศีลธรรมหรือกฎหมาย ประชาชนมีความภูมิใจของงานที่ทำและมีโอกาสก้าวหน้าในการทำงานนั้น ๆ ประชาชนต้องได้รายได้และสวัสดิการจากการทำงานอย่างเสมอภาค เท่าเทียมและยุติธรรม ประชาชนสามารถรวมกลุ่ม รวมตัวกัน ประชาชนสามารถรวมกลุ่ม รวมตัวกัน ปกป้องผลประโยชน์ของตนในรูปสหภาพแรงงาน เมื่อมีการเลือกปฏิบัติ ประชาชนต้องได้รับการคุ้มครองจากหน่วยงานหรือองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่

5. ความมั่นคงทางสังคม (Social Security) ประชาชนทุกคนที่มีรายได้ต้องได้รับการคุ้มครองในเรื่องความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของตนและครอบครัว ในรูปของการสังคมซึ่งควบคุมเรื่องผลประโยชน์จากการประกันสุขภาพการวิเคราะห์บุตร การชดเชย การขาดรายได้จากการเจ็บป่วย พิการ ทูพพลภาพ ชราภาพและการว่างงาน การประกันสังคม เป็นมาตรการหนึ่งที่จะสร้างความมั่นคงทางสังคมโดยเฉพาะกับประชาชนผู้ที่มีรายได้ประจำ ไม่ให้ได้รับความเดือดร้อน เมื่อมีเหตุให้สูญเสียรายได้ทั้งหมด บางส่วนหรือไม่เพียงพอแก่การยังชีพและนอกจากนี้แล้วยังหมายรวมถึงความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

6. บริการสังคม (Social Services) เป็นการที่บริการแก่ประชาชนเพื่อช่วยเสริมสร้าง การมีคุณภาพชีวิตที่ดีช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่าง

เป็นสุข สมควรแก่อัตภาพเป็นบริการที่เน้นส่งเสริมสวัสดิการทางสังคมที่ดีของประชาชน ทั้งนี้ บริการสังคมจะแตกต่างจากบริการสาธารณะและสาธารณูปโภคที่เป็นการจัดการบริการทางกายภาพ หรือโครงสร้างปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

7. นันทนาการ (Recreation) ประชาชนในสังคมมีกิจกรรมนันทนาการในองค์ประกอบของการมีสภาพชีวิตการเป็นอยู่ที่ดี ประชาชนพึงได้รับการตอบสนองความสุข ความพึงพอใจในด้านศิลปะ การบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ ตามประเพณีวัฒนธรรมของสังคมอย่างมีคุณภาพ (ไม้ป่า ชีรานันท์. 2552 : 6-8)

การจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย

พนม ศรีพิบูล (2554 : 10) การจัดสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุไทย มีบริการหลักสำคัญอยู่ 3 รูปแบบดังนี้

1. การดูแลผู้สูงอายุในสถาบันเป็นหลัก (Institution Care Model) บริการสำคัญส่วนใหญ่จะเป็นภารกิจหลักของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ หน่วยงานที่ดูแล คือกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการบริการและสวัสดิการผู้สูงอายุที่ดำเนินการ โดยหน่วยงานของรัฐที่เป็นรูปธรรม ได้แก่

1.1 บริการสถานสงเคราะห์ เป็นบริการด้านที่อยู่อาศัยที่จัดให้กับผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาความทุกข์ยากเดือดร้อน เช่น ถูกทอดทิ้ง ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะดูแล บริการที่จัดให้ ได้แก่ บริการด้านปัจจัยสี่ บริการตรวจสุขภาพทั่วไป การรักษาพยาบาล บริการด้านกายภาพบำบัด บริการให้คำปรึกษา แนะนำ และการปรับตัว ฯลฯ ปัจจุบันสถานสงเคราะห์ของรัฐจำนวน 20 แห่ง กระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ สามารถรับผู้สูงอายุได้ประมาณ 3,000 บาท ในปีงบประมาณ 2546 สถานสงเคราะห์จะถูกโอนภารกิจไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลดำเนินการจำนวน 13 แห่ง

1.2 ศูนย์บริการสังคมผู้สูงอายุ (Day Center) เป็นบริการให้แก่ผู้สูงอายุที่อยู่กับครอบครัว ได้มาใช้บริการและกิจกรรมภายในศูนย์ในลักษณะเข้าไปเย็นกลับ บริการที่จัดให้ภายในศูนย์ ได้แก่ บริการตรวจรักษาโรค บริการด้านกายภาพบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพ บริการที่จัดให้ภายในศูนย์ ได้แก่ บริการตรวจรักษาโรค บริการด้านกายภาพบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพ บริการให้คำปรึกษา แนะนำบริการนันทนาการ กิจกรรมเสริมรายได้ บริการหน่วยเคลื่อนที่และบริการบ้านพักฉุกเฉิน ฯลฯ ปัจจุบันประเทศไทยมีศูนย์บริการทางสังคมผู้สูงอายุจำนวน 18 แห่งทั่วประเทศ และหน่วยบริการ 1 แห่ง สามารถให้บริการแก่ผู้สูงอายุได้ประมาณ 330,000 คน ในปีงบประมาณ 2546 จะโอนภารกิจไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดูแลดำเนินการจำนวน 9 แห่ง

1.3 ศูนย์บริการผู้สูงอายุในวัดโดยชุมชนเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนของตนเอง โดยวัดหรือสถาบันทางศาสนา เช่น โบสถ์ มัสยิด ฯลฯ เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมตามความต้องการของชุมชน ปัจจุบันมีการตั้งศูนย์ฯ ประมาณ 200 แห่งทั่วประเทศ นอกจากนี้บริการหลักดังกล่าวแล้วยังมีการให้บริการสงเคราะห์เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องช่วยความพิการอื่น ๆ บริการหน่วยเคลื่อนที่และการจัดอบรมดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น

2. การดูแลผู้สูงอายุโดยลดการพึ่งพาสถาบัน (Deinstitutionalization) บริการดูแลผู้สูงอายุโดยลดการพึ่งพาสถาบันที่สำคัญ คือบริการการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวในชุมชน โดยไม่ต้องเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ บริการนี้ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สูงอายุยากจน 'ไม่มีรายได้ ไม่มีผู้ดูแล เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2536 โดยรัฐจัดสรรให้เป็นเงินช่วยเหลือรายเดือน ๆ ละ 200 บาท / คน แบบตลอดชีพ ระยะแรกจัดสรรให้ 20,000 คน ใช้งบประมาณ จำนวน 12 ล้านบาท (3 เดือน) และขยายเพิ่มขึ้นเรื่อยและในปี พ.ศ. 2542 เมื่อประเทศไทย ประสบภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ รัฐได้เพิ่มเงินเบี้ยยังชีพเป็นเดือนละ 300 บาท / คน มีจำนวนผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ 400,000 คน ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 1101.6 ล้านบาท เมื่อรัฐมีการปฏิรูประบบราชการส่งผลให้ในปีงบประมาณ 2545 ได้มีการโอนภารกิจของบริการเบี้ยยังชีพจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (กรมประชาสงเคราะห์เดิม) ไปให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการเบิกจ่ายให้กับผู้สูงอายุแทน

3. บริการประกันสังคมสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากสภาพปัญหาด้านรายได้ถือเป็นปัญหาหลักของผู้สูงอายุไทยและบริการที่รัฐจัดให้ผู้สูงอายุมักเป็นบริการที่มุ่งช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากจนขาดการอุปการะและช่วยเหลือตนเองไม่ได้ในรูปของการให้สิ่งของและบริการ และในระยะหลังเปลี่ยนมาในรูปของเงินใน โครงการเบี้ยยังชีพ เมื่อคิดคำนวณออกมาเป็นตัวเงินแล้วจะมีจำนวนน้อยมากและไม่สามารถกระจายไปยังผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึงและเหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละสถานภาพได้

รัฐบาลจึงได้นำความคิดการสร้างหลักประกัน โดยสร้างระบบให้ผู้ที่กำลังอยู่ในตลาดแรงงาน ช่วยกันออมเพื่อสร้างหลักประกันชราภาพสำหรับตนเองและบุคคลภายในกลุ่มเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในระดับมาตรฐานที่ไม่แตกต่างจากเดิมก่อนที่จะกลายเป็นผู้ไม่ได้ทำงานเนื่องจากความสูงอายุ

การจัดสวัสดิการในสังคมไทยจะเป็นลักษณะผสมผสานใน 3 รูปแบบคือ มีการช่วยเหลือประชาชน (Public Assistance) บริการสังคม (Social Service) และประกันสังคม (Social Insurance) โดยมีวิธีช่วยเหลือโดยการให้บริการ (Service) ให้การดูแล (Care) ให้สิ่งของ (Kinds) เงิน (Cash) แต่เมื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดปัญหาสังคมเกิดขึ้นมากมาย ตกเป็นภาวะของรัฐใน

เรื่องการดูแลช่วยเหลือ แม้จะมีภาคเอกชนมาแบ่งเบาในเรื่องของการประกันสังคมไปบ้าง แต่ก็ยังไม่สามารถจัดสวัสดิการได้อย่างพอเพียงและทั่วถึง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาในวงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยในเรื่อง ชีวิตทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ในท้องถิ่น : กรณีศึกษาพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลวังโดนด อำเภอนายายอาม จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้สำรวจดังนี้

เกรียงศักดิ์ หอนงาม (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา : องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็ญ อำเภอพะนัง จังหวัดอุดรธานี โดยใช้วิธีการศึกษา คือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการได้รับการจัดสวัสดิการทางสังคมอยู่ในระดับสูง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าความต้องการสูงสุดใน 3 อันดับแรก ได้แก่ ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุด้านนันทนาการ ด้านสุขภาพอนามัย และด้านความมั่นคง โดยมีความต้องการมากกว่าร้อยละ 90 ขึ้นไป จากข้อมูลที่ได้้องค์การบริหารส่วนตำบลเพ็ญได้นำมาใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมของประชาชนก่อนเข้าวัยสูงอายุ ได้แก่ ปลูกฝังให้ประชาชนผู้จักการออมทั้งในรูปของการออมเงินและทรัพยากรในท้องถิ่น การทำบัญชี ลดค่าใช้จ่ายการรวมกลุ่มผู้สูงอายุที่มีความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำกิจกรรมเพื่อหารายได้เสริม โดยสนับสนุนด้านงบประมาณ วิชาการและจัดหาตลาด การจัดกิจกรรมนันทนาการ เช่น การจัดงานวันผู้สูงอายุ การมอบเบี้ยยังชีพและสิ่งของและการนำผู้สูงอายุที่ประสบผลสำเร็จมาเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ประสบการณ์ เป็นต้น

อาคม ปฐมสิมากุล (2551) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ : กรณีศึกษาผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลด่านช้าง อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยใช้วิธีการศึกษา คือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลด่านช้าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีเฉพาะด้านที่อยู่อาศัย ด้านเดียวเท่านั้นที่มีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่ความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านสังคม ผลจากการวิจัยครั้งนี้จะได้นำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลด่านช้าง ตลอดจนเทศบาลอื่น ๆ ที่มีปัญหาและปัจจัยสภาพแวดล้อมที่คล้ายกันสามารถนำไปเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในพื้นที่ของตนได้เช่นกัน

เจนิตตา เขม้นเขตรกิจ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนานโยบายคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลศรีละกอ อำเภोजักราช จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้วิธีการ

ศึกษาคือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุลักษณะทั่วไปผู้สูงอายุในตำบลศรีละกอ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 50.67 และเพศชาย ร้อยละ 49.33 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 83.00 นับถือศาสนาพุทธ และมีอาชีพเกษตรกรรม รองลงมาคือ ไม่ได้ทำงานการใช้จ่ายในการครองชีพร้อยละ 67.67 ไม่เพียงพอแก่การยังชีพเพราะใช้จ่ายส่วนตัวสูง เนื่องจากจ่ายเป็นค่ายาและค่าใช้จ่ายในการไปรักษาเกี่ยวกับบุตรหลาน ค่าทำบุญ ส่วนภาระในบ้าน ได้แก่ ทำอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ความต้องการรับเบี้ยยังชีพส่วนใหญ่มีความต้องการรับเป็นเงินสดและต้องการให้รัฐบาลเพิ่มจากเดือนละ 500 บาท เป็นเดือนละ 1,000 บาท

วิรัชชาติ พูลเหลือ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการบริโภคของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสื่อโฮก จังหวัดชัยนาท โดยใช้วิธีการศึกษาคือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้สูงอายุมีรายได้น้อยต่อเดือน คือ 5,260.50 บาท การมีหลักประกันและการออมเฉลี่ย คือ 105,089.80 บาท ทรัพย์สินถาวรมีมูลค่าเฉลี่ย คือ 571,150.00 บาท ทรัพย์สินหมุนเวียนเฉลี่ย คือ 46,880.00 บาท และมีหนี้สินเฉลี่ย 96,700.00 บาท มีรายจ่ายการบริโภคส่วนใหญ่คือ ทางด้านอาหารและเครื่องดื่ม โดยคิดเป็นร้อยละ 52.83 ของการบริโภคทั้งหมด ส่วนรายจ่ายด้านการรักษาพยาบาลเป็นรายจ่ายของการบริโภคที่ต่ำที่สุด 2) การสำรวจความต้องการทางด้านสวัสดิการพบว่า ผู้สูงอายุทั้งหมด (ร้อยละ 100) มีความต้องการความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในที่สาธารณะและอาสาสมัครเพื่อดูแลผู้สูงอายุ 3) การวิเคราะห์ค่าความโน้มเอียงเฉลี่ยของการบริโภค พบว่าผู้สูงอายุมีการบริโภคเฉลี่ยใกล้เคียงกับรายได้เฉลี่ยที่ได้รับ โดยมีค่าความโน้มเอียงในการบริโภคเท่ากับ 0.9888 ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายทางการบริโภครวมมีค่าเท่ากับ 0.469 ซึ่งได้จากสมการการบริโภค ดังนี้ $C = 2733.421 + 0.469 Y$ 4) การเปรียบเทียบการบริโภคเฉลี่ยของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสื่อโฮกกับเส้นความยากจนของจังหวัดชัยนาท ปี 2550 พบว่า ส่วนใหญ่มีรายจ่ายการบริโภคสูงกว่าเส้นความยากจน ข้อเสนอแนะให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรเร่งให้ความรู้กับประชาชนในวัยต่าง ๆ ได้รู้จักประหยัด อดออม รายได้และทรัพย์สิน เพื่ออนาคตในวันข้างหน้า

อากร จิตรมาศ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้จ่ายเบี้ยยังชีพ 500 บาท และแนวทางการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวลิม โดยใช้วิธีการศึกษา คือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีการใช้จ่ายเงินเบี้ยยังชีพในด้านต่าง ๆ จำแนกได้ 4 หมวด คือการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค การใช้จ่ายเพื่อการอุปโภค การใช้จ่ายเกี่ยวกับด้านสุขภาพและการใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น จ่ายเป็นค่าทำบุญ ค่าฌาปนกิจ สงเคราะห์ นำไปชำระหนี้ เป็นต้น

กัมพล กล่ำสีทอง (2554) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในเขตเทศบาลตำบลเสื่อโฮก อำเภอสี่เกา จังหวัดตรัง โดยใช้วิธีการศึกษา คือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กำหนดความต้องการบริการสวัสดิการสังคม ด้านเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ณ เขตเทศบาลตำบลลิเกา อำเภอลิเกา จังหวัดตรังพบว่า 1) หากค่าใช้จ่ายในการใช้บริการของผู้สูงอายุลดลง ผู้สูงอายุจะมีความต้องการสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้น 2) หากผู้สูงอายุ มีสถานภาพสมรสแต่งงาน ผู้สูงอายุจะมีความต้องการสวัสดิการสังคมเพิ่มขึ้น 3) หากรายได้ของผู้สูงอายุสูง ผู้สูงอายุก็น่าจะมีความต้องการสวัสดิการสังคมลดลง สำหรับตัวแปรอิสระอื่น ๆ พบว่ามีความสำคัญทางสถิติไม่สูงเพียงพอต่อการอธิบายความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ข้อเสนอแนะของการศึกษา 1) ด้านค่าใช้จ่ายในการใช้บริการของผู้สูงอายุ ควรกำหนดมาตรการในการใช้บริการของผู้สูงอายุ เพื่อลดค่าใช้จ่าย ซึ่งอาจจะจัดศูนย์บริการผู้สูงอายุในพื้นที่หรือชุมชนเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางของผู้สูงอายุ 2) ด้านสถานภาพสมรสของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมเพื่อให้สวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องตามความต้องการของสถานภาพสมรส เช่น การจัดกิจกรรมทางด้านสุขภาพ การตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ การเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ เป็นต้น 3) ด้านรายได้ของผู้สูงอายุ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุ ควรตระหนักถึงปัจจัยด้านรายได้ของผู้สูงอายุมาพิจารณาในการจัดสวัสดิการ เพราะจากการศึกษาพบว่าหากผู้สูงอายุมีรายได้สูงก็จะมีความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมลดลง ดังนั้นกิจกรรมด้านการส่งเสริมด้านอาชีพ และการมีรายได้จะช่วยลดความต้องการสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุลงได้

ชนกนันท์ แสงศักดิ์ชัย (2553) ได้ศึกษาเรื่อง ผลจากการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพที่มีต่อผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร โดยใช้วิธีการศึกษา คือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการใช้จ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดซื้ออาหารเพื่อการยังชีพ ทำบุญบริจาคและให้ลูกหลานไปโรงเรียน ผลจากการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพที่มีต่อผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านด้าย คือผู้สูงอายุได้รับการเอาใจใส่มากขึ้น ผู้สูงอายุได้ใช้เงินเพื่อการยังชีพมากขึ้น มีสุขภาพดีขึ้น ได้รับประทานอาหารที่เป็นประโยชน์มากขึ้น มีหลักประกันของชีวิตและผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่ามีค่ามาก ส่วนด้านไม่ดี ผู้สูงอายุมีความขัดแย้งกัน ในช่วงปี พ.ศ. 2552 ส่วนปัจจุบันปัญหาดังกล่าวไม่เกิดขึ้นแล้ว

ประทัยรัตน์ รักธรรม (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินผลนโยบายการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ สำหรับผู้สูงอายุไปปฏิบัติ เทศบาลตำบลสตึก อำเภอสตึก จังหวัดชลบุรี โดยใช้วิธีการศึกษา คือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า 1) การประเมินผลการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสตึก เบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุมีความจำเป็นต่อผู้สูงอายุ เพราะปัจจุบันค่าครองชีพสูงผู้สูงอายุต้องนำเงินไปใช้จ่ายหรือซื้อของที่จำเป็นต่อการยังชีพ และจำนวนเงิน 500 บาทนั้น ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ ควรเพิ่มจำนวนเงินเป็น 1,000 บาทต่อเดือน 2) การจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพผู้สูงอายุโดยวิธีการโอน

เงินเข้าบัญชีในนามผู้สูงอายุเป็นวิธีการที่สะดวกที่สุดและไม่มีภาระเงินเกิดขึ้น 3) ปัญหาและอุปสรรคในการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลสหัสขันธ์ พบว่าการเดินทางไปติดต่อกับธนาคารในการเปิดบัญชีมีปัญหาเพราะธนาคารอยู่ไกลจากชุมชน การเดินทางไปติดต่อกับธนาคารไม่สะดวก ปัญหาบุคลากรไม่เพียงพอกับภาระงานด้านการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพผู้สูงอายุ

เยาวเรศ เสนอนันตา (2556) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการคุณภาพชีวิตทางเศรษฐกิจของแรงงานไร้ฝีมือในธุรกิจก่อสร้าง : กรณีศึกษาอำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต โดยใช้วิธีการศึกษา คือ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาพบว่า แรงงานส่วนใหญ่ร้อยละ 66.00 เป็นแรงงานชาย ร้อยละ 34.00 เป็นแรงงานหญิง แรงงานส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 26-35 ปี มีสถานภาพสมรสและมีบุตรแล้วและส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่มาจากภาคอีสาน แรงงานมีรายได้ประมาณเดือนละ 6,000-10,000 บาท แรงงานทุกคนพักอยู่ห้องพักรับจ้างที่บริษัทจัดให้ รายได้ของแรงงานส่วนใหญ่พอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ รายจ่ายหลักของแรงงานจะส่งกลับบ้านให้ครอบครัว ให้ลูกเรียนหนังสือ ส่วนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ แรงงานจะหมดไปกับการบันเทิง ซื้อเครื่องอำนวยความสะดวก เช่น โทรทัศน์ เครื่องเสียง โทรศัพท์ ฯ ของใช้ฟุ่มเฟือย เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ฯ ของมีค่า เช่น สุรา บุหรี่ การพนัน การซื้อหวย-ล็อตเตอรี่ แรงงานไม่มีรายได้พิเศษอื่นนอกจากค่าจ้างและค่าทำงานล่วงเวลา แรงงานต้องปรับตัวโดยการพยายามลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นด้านต่าง ๆ ลง เพื่อให้สมดุลกับรายรับที่ตนเองได้รับ